

وصیت رئیس مذهب تشیع

یکی از دستوره‌های مهم دینی ما نماز است، نمازی که قبولی تمام اعمال ما در سایه قبولی آن است. نمازی که عمود دین ماست و اولین عملی است که در قیامت محاسبه می‌شود، عملی که آن قدر مهم است که وقتی رئیس مذهب تشیع، امام صادق^(ع)، در آخرین لحظات حیات مبارکش فرمودند: «خویشا منم جمع کنید، همه تصور کردند امام صادق^(ع) وصیت خاصی درباره دنیا دارند، اما وقتی همه خویشان جمع شدند، آن حضرت فرمودند: «إِنَّ شَفَاعَتَنَا لَا تَنْتَهِلُ مُشْتَرِكًا بِاللَّعْلَاءِ، یعنی کسی که نماز را سبک بشمارد، شفاعت ما اهل بیت به او نمی‌رسد».

شهید مطهری (رحمه‌الله تعالی) در این باره می‌گوید: نماز را نباید استخفاف کرد. نباید سبک شمرد. نباید انسان گوشش بکند که در نماز فقط به واجباتش قناعت بکند و بگوید خب، برویم ببینیم فتوای مرجع تقلید چیست؟ آیا می‌گوید سه تا «سبحان...» و «والحمد لله، و لا اله الا الله...» و «یا اکبر» باید گفت یا یکی هم کافی است؟ خب، مجتهد باید فتوایش را بگوید. مجتهد می‌گوید یکی هم کافی است. احتیاط مستحبی این است که سه تا گفته شود. دیگر ما نباید بگوییم حالا که گفته‌اند یکی کافی است، ما هم یکی بیشتر

نمی‌خوانیم. این فرار از نماز است. ما باید طوری باشیم که وقتی هم که مجتهد به ما می‌گوید یکی واجب است و دو تای دیگر مستحب، بگوییم ما معتنم می‌شماریم و آن دوتای دیگر را هم می‌گوییم، (ثانیه‌های انس، صفحه ۴۲).

سبک شمردن نماز علامت‌های مختلفی دارد، مثل اول وقت نخواندن. اینکه همه کارهایمان را گاهی بر نماز مقدم می‌داریم، درحالی که باید برعکس باشد. هرکاری مقدماتی دارد که اگر درست انجام نشود، به ثمر نمی‌رسد. نماز هم مقدماتی دارد، مثل خواندن اذان و اقامه. یا خود داشتن جانماز و سجاده از نشانه‌های کسانی است که نماز را سبک نمی‌شمارند.

یکی دیگر از نشانه‌های کسانی که نماز را سبک نمی‌شمارند، خواندن تعقیبات است. دوستان از نماز، اهل تعقیبات هستند. تعقیب نماز مثل بدرقه یک عزیز است که به خانه شما می‌آید و زمانی که می‌خواهد برود، شما چند قدمی، او را مشایعت می‌کنید. کسی که نماز برایش عزیز است، از تمام شدن آن خوشحال نمی‌شود و با تعقیبات، آن را بدرقه می‌کند. در هر صورت مسئله شفاعت در وصیت امام صادق^(ع) به اهل نماز بودن و سبک نشمردن آن گره خورده است. معلوم است کسی که به شفاعت اهل بیت^(ع) نرسد، جهنمی است؛ زیرا در قیامت همه محتاج شفاعت هستند و باید با مهر ولایت، بهشتی شوند.

ربیع بن کلب، پیرمردی که هفت سال به پیامبر اعظم^(ص) خدمت کرد، بعد این مدت خدمت از پیامبر درخواستی کرد. گفت می‌خواهم در بهشت با شما باشم. افراد دیگری هم این تقاضا را از پیامبر^(ص) داشتند و پیامبر^(ص) پذیرفتند، ایشان فرمودند: «اعنی بکثرة السجود»، مرا با زیاد سجده کردن یاری کن! در جایی دیگر هم به طور کلی ایشان می‌فرمایند: «کسی که نماز را سبک بشمارد، به شفاعت ما نمی‌رسد، یک نکته مهم درباره شفاعت وجود دارد و آن اینکه شفاعت یک رابطه و پارتی‌بازی نیست و در یک کلام تا شهابی با اهل بیت^(ع) نباشد، شفاعتی نیست، یعنی تا مانند ایشان اهل نماز و به خصوص سجده نباشیم، امر شفاعت محقق نمی‌شود. اهل بیت^(ع) از ما مسلمانان می‌خواهند مایی که ادعای پیروی از آن‌ها را داریم، شهابی به ایشان داشته باشیم و پیروی از ایشان در زندگی ما دیده شود و در رأس این پیروی، اهل عبادت و نماز بودن است که انسان را برای انجام خدمات و بندگی آماده می‌کند. از خداوند بزرگ می‌خواهیم که همه ما را از عمل کنندگان به این وصیت مهم حضرت رئیس مذهب تشیع قرار بدهد. ان شاء الله! !

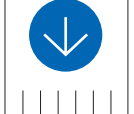

فتاوی فرقه شیعی
حجت الاسلام والمسلمین حسین ابراهیمی

شهر اخبار
SHAHRANEWS.IR
۲۳ شهریور ۱۳۹۴
شماره ۴۴۴

۱۴

معرف

در پناه تو

نگاهی به مفهوم توکل، درجات و تأثیر آن در زندگی با توجه به آیات و روایات

حمیده ذاکری | اضطراب، محصول دنیای مدرن است؛ دنیایی که با وجود پیشرفت‌های علمی و افزایش رفاه، برای ما آرامش به ارمغان نیابورده و در عوض آسودگی، به ما تشویش هدیه داده است. در این غوغا، دین با ما از اعتماد به خالق هستی صحبت می‌کند و با توضیح مفهوم توکل از ما می‌خواهد که با تکیه بر خداوند آرام باشیم و بدانیم او که این هستی را آفریده است، ما را نه تنها اداره که کفایت خواهد کرد. آن چنان که در قرآن کریم آمده است: **وَبَرِّزْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَخْتَسِبُ وَتَمَّ يَتَوَكَّلُ عَلَيَّ... فَهُوَ حَسْبُهُ**؛ او را از جایی که گمان نمی‌برد، روزی می‌دهد. هر که بر خدا توکل کند، خداوند کفایتش می‌کند. (سوره طلاق، آیه ۳). در ادامه معنای توکل و همچنین مراتب و راه‌های افزایش آن را بر پایه آیات و روایات مرور خواهیم کرد.

متوکلان از فردا نمی‌ترسند

توکل در لغت یعنی اعتماد و تکیه کردن بر کسی و در اصطلاح یعنی اعتماد کردن به خدا و آنچه از اوست و ناامید شدن از انسان و آنچه ما تصور می‌کنیم به دست او انجام خواهد گرفت. شاید در نگاه نخست، همه ما بگوییم که این اصل را پذیرفته‌ایم و آن را قبول داریم اما در عمل، اضطراب و نگرانی از فردا و آینده‌ای که از آن بی‌خبر هستیم، یکی از نشانه‌های سستی در توکل به خداست. برای درک بهتر موضوع می‌توان از آیه ۱۰۷ سوره یونس^(ع) کمک گرفت، آنجا که خداوند می‌فرماید: «هرگاه خداوند (برای آزمایش یا کیفر گناه) زبانی به تو رساند، هیچ شخصی جز او، آن را برطرف نمی‌سازد و اگر اراده خیری برای تو کند، هیچ فردی نمی‌تواند مانع فضل او شود. به هر فردی از بندگانش بخواهد (و شایسته بداند، هر خیری را) می‌رساند و او آمرزنده مهربان است».

ایمان و تسلیم لازمه توکل است

باتوجه به آیات و روایات، فهم این مضمون که همه چیز به دست خداست و هیچ شخصی نمی‌تواند مانع اراده خداوند شود، به کمک ایمان در ما به وجود می‌آید. بنا به گفته کارشناسان دینی، توکل و مشتقات آن هفتادبار در قرآن به کار رفته است. خداوند در قرآن کریم بارها از ایمان و توکل در کنار یکدیگر سخن به میان آورده است، به طور مثال در آیه ۲۹ سوره ملک فرموده است: «بگو او خدای رحمان است. ما به او ایمان آورده‌ایم و بر او توکل کرده‌ایم». همچنین در آیه ۸۴ سوره یونس^(ع) از همراهی ایمان و توکل سخن رفته است: «و موسی گفت که ای قوم من! شما اگر به حقیقت به خدا ایمان آورده‌اید و اگر به راستی تسلیم فرمان او هستید، بر او توکل کنید، همان طور که می‌بینید، در این آیه توکل لازمه ایمان معرفی شده است. همان طور که در آیه ۲ سوره انفال، مؤمنان کسانی معرفی شده‌اند که تنها بر پروردگارشان توکل می‌کنند. در آیات متعدد دیگری نیز تعبیر «و علی... فليَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ، مؤمنان به خدا توکل می‌کنند»، به کار رفته است.

اهمیت توکل و درجات آن

برپایه آیات قرآن، خدا متوکلان را دوست دارد: **إِنَّ... يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ**، خدا آنان را که بر او اعتماد کنند، دوست دارد. (آیه ۱۵۹ سوره آل عمران) و کسی که بر خدا توکل کند، خدا امور او را کفایت می‌کند، «هر کسی بر خدا توکل کند، خداوند کفایتش می‌کند، (سوره طلاق، آیه ۲). در احادیث نیز توکل مهم دانسته و به آن سفارش شده است. برپایه روایتی از امام علی^(ع)، توکل در کنار تفویض (انتقال مسئولیت)، رضا به قضای الهی و تسلیم در برابر اوامر او، از ارکان چهارگانه ایمان است. همچنین برپایه حدیثی از امام رضا^(ع)، توکل بر خدا از اجزای یقین است. علمای اخلاق و عرفان برای توکل درجاتی را بیان کرده‌اند، به طور مثال به گفته نراقی در کتاب جامع السعادات، شیوه توکل انسان‌ها باهم تفاوت دارد و به مرتبه یقین و توحید آن‌ها وابسته است. هر اندازه ایمان انسان قوی‌تر باشد، درجه توکل او هم بالاتر است. بر این اساس، توکل به لحاظ قوت و ضعف سه درجه دارد.

مرحله اعلامی توکل: به اعتقاد علمای اخلاق، مرحله‌ای است که در آن شخص برای خود و همچنین سایر مخلوقات اختیاری نمی‌بیند و به خدا اطمینان کامل دارد. به اعتقاد علمای اخلاق و عرفان، دستیابی به این مرحله بسیار دشوار است، توکل حضرت ابراهیم^(ع) زمانی که می‌خواستند ایشان را به آتش بسپارند، مصداق این مرحله از توکل است.

درجه دوم: اعتماد و حس فرد به خدا مانند حس اعتماد کودک به مادرش است. همان طور که کودک تنها در آغوش مادر آرامش می‌یابد و جز او کسی را باور ندارد، بنده هم جز به خداوند پناه نمی‌برد و جز او بر کسی دیگر تکیه نمی‌کند.

درجه اول: فرد به خدا مانند وکیل و شخصی که آگاه به امور و کاردان است، اعتماد می‌کند. این مرتبه به گفته ملاحمد مهدی نراقی، پایین‌ترین درجه توکل است.

۳ باور که میزان توکل را افزایش می‌دهد

- ایمان به خدا** همان طور که گفته شد، ایمان و یقین به این امر که همه چیز در ید و دستان قدرت قادر متعال است و هیچ فردی بالاتر از او نیست، یکی از عوامل مهم افزایش توکل در انسان است.
- باور داشتن به حکمت و مصلحت خداوند** باید بر این باور باشیم که خداوند، حکیم و از همه چیز آگاه است و اینکه آنچه برای ما می‌خواهد، خیر ماست.
- باور داشتن به پاسخ‌گویی و اجابت خداوند** امید به خداوند و خوش‌بین بودن به او، یکی دیگر از راه‌های افزایش توکل است، اعتقاد به اینکه خداوند به خواست‌ها و دعا‌های ما پاسخ می‌دهد و دعا‌های ما را مستجاب می‌کند و اگر او در سختی بخوانیم، ما را بی‌پاسخ نخواهد گذاشت.

با توکل شکست ناپذیر می‌شویم

می‌توان گفت دستیابی به آرامش، اولین نتیجه توکل و اعتماد به خداوند است. اینکه ما بدانیم قدرتی عظیم همراه ماست و بر آنچه می‌گذرد ناظر است، برای ما اطمینان قلبی به همراه می‌آورد. علاوه بر این، سپردن بار زندگی به خداوند، به انسان کمک می‌کند که دشواری‌ها را آسان‌تر پشت سر بگذارد و زیر بار سختی‌ها و دشواری‌ها خم نشود. همچنین به گفته کارشناسان، کسی که بر خدا توکل می‌کند، با نگرش مثبتی که به نتیجه عمل خود دارد، با انگیزه و انرژی بیشتری برای رسیدن به هدف خویش تلاش می‌کند و این کوشش، برخاسته از تکیه‌گاه استواری است که در آن هیچ‌گونه شکستی را نمی‌توان تصور کرد.